

E-LIS - Ένα ανοικτό αρχείο για τη βιβλιοθηκονομία και την επιστήμη της πληροφόρησης

Μαρία Φραντζή, Γιάννης Τσάκωνας

1. Ανοικτή πρόσβαση

Το E-LIS δραστηριοποιείται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο εξελίξεων που σχετίζονται με την ελεύθερη διάθεση της πληροφορίας. Το κίνημα της Ανοικτής Πρόσβασης στην επιστημονική λογοτεχνία, σημαίνει, σύμφωνα με την Διακήρυξη της Βουδαπέστης, *“την ελεύθερη διαθεσιμότητά της στο δημόσιο διαδίκτυο, που επιτρέπει σε οποιουδήποτε χρήστες να την διαβάσουν, να την μεταφορτώσουν, να την αντιγράψουν, να την διανείμουν, να την τυπώσουν, να την αναζητήσουν, ή να την διασυνδέσουν με τα πλήρη κείμενα αυτών των άρθρων, να την αναζητήσουν για ευρετηρίαση, να την περάσουν ως δεδομένα σε λογισμικό ή να την χρησιμοποιήσουν για όποιον άλλο νόμιμο σκοπό, χωρίς οικονομικά, νομικά ή τεχνικά εμπόδια εκτός από τα αναπόφευκτα για την απόκτηση πρόσβασης στο ίδιο το internet”*.¹ Η διακήρυξη της Βουδαπέστης αναφέρει ως μόνο περιορισμό στην αναπαραγωγή και τη διανομή, την αναγνώριση της πνευματικής ιδιοκτησίας των συντακτών της εργασίας.

2. Γενικές πληροφορίες για το E-LIS

Το E-LIS αποτελεί το πρώτο διεθνές ανοικτό αρχείο για την βιβλιοθηκονομία, την Επιστήμη της Πληροφόρησης και τους συναφείς κλάδους. Δημιουργήθηκε το 2003 και η ηλεκτρονική του διεύθυνση είναι <http://eprints.rclis.org>

Υπήρξε αποτέλεσμα του προγράμματος RCLIS (Research in Computing, Library and Information Science) και του DoIS (Documents in Information Science), που υποστηρίχθηκε από το Ισπανικό Υπουργείο Πολιτισμού. Φιλοξενείται στις μηχανές της Ιταλικής Κοινοπραξίας CILEA (Consorzio Interuniversitario Lombardo per Elaborazione Automatica) και χρησιμοποιεί το ελεύθερο λογισμικό GNU Eprints (v 2.3.3.). Το E-LIS βασίζεται στην εθελοντική εργασία ατόμων από ένα εύρος υποβάθρων (backgrounds) και είναι μη εμπορικό. Δεν υπάρχει ούτε χρηματοδότηση ούτε ενδιαφέρον κερδοφορίας από αυτή την πρωτοβουλία. Το E-LIS βασίζεται στην εθελοντική εργασία ατόμων από διαφορετικές χώρες και με διαφορετικά υπόβαθρα.

Το E-LIS είναι σύμφωνο με τη φιλοσοφία της Ανοικτής Πρόσβασης και σε τεχνολογικό επίπεδο είναι συμβατό με τα πρότυπα και πρωτόκολλα του OAI.

Στόχοι του αρχείου

Οι στόχοι του αρχείου περιλαμβάνουν

1. Την διάθεση τεκμηρίων πλήρους κειμένου στην κοινότητα της ΒΕΠ
2. Την ανάπτυξη ενός διεθνούς δικτύου ΒΕΠ
3. Την προώθηση του κινήματος της Ανοικτής Πρόσβασης, δημιουργώντας ένα έγκυρο και αξιόπιστο μοντέλο λειτουργίας
4. Την αύξηση της γνώσης όσον αφορά τη δομή και διαχείριση ανοικτών αρχείων

Την παρούσα φάση (Αύγουστος 2005) συμμετέχουν 32 χώρες και υπάρχουν πάνω από 2.800 άρθρα στο αρχείο, ενώ συνολικά 80.133 χρήστες έχουν επισκεφτεί το αρχείο.

¹ Leslie Chan κ.α. “Budapest Open Access Initiative”, [τεκμήριο [www](http://www.soros.org/openaccess/read.shtml), URL: <http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>, ημερομηνία πρόσβασης: 19.09.2005].

3. Χρήση του αρχείου

Οι εγγεγραμμένοι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να καταθέτουν τεκμήρια, να παραλαμβάνουν ενημερωτικά ηλεκτρονικά μηνύματα για τα νέα τεκμήρια που προστίθενται στο E-LIS και να ζητούν την υπενθύμιση κωδικού πρόσβασης.

Απλοί και εγγεγραμμένοι χρήστες μπορούν να αναζητήσουν μέσα στο αρχείο χρησιμοποιώντας τα πιο κοινά πεδία (λέξεις στον τίτλο, στην περίληψη ή στις λέξεις κλειδιά), να επιλέξουν ένα σύνθετο μοντέλο αναζήτησης χρησιμοποιώντας ένα ευρύτερο σύνολο πεδίων, να εξερευνήσουν διάφορα ευρετήρια (όνομα συγγραφέα ή επιμελητή, τίτλο του περιοδικού ή βιβλίου, θέμα, χώρα, χρονιά, πιο πρόσφατες προσθήκες) και ένα εύρος άλλων υπηρεσιών.

4. Ροή εργασίας

Ο κάθε εγγεγραμμένος χρήστης έχει τη δυνατότητα να καταθέσει ένα αρχείο το οποίο τοποθετείται σε ένα προσωρινό στάδιο υποβολής. Το αρχείο αυτό μπορεί, είτε να εγκριθεί άμεσα, είτε να επιστραφεί στον καταθέτη για τροποποιήσεις στα μεταδεδομένα ή για διορθώσεις τυχόν προβλημάτων με το ηλεκτρονικό αρχείο.

Τα έγγραφα στο προσωρινό στάδιο υποβολής ελέγχονται προκειμένου να επικυρωθεί εάν εμπίπτουν στην πολιτική του E-LIS. Οι επιμελητές του E-LIS ελέγχουν την ποιότητα των μεταδεδομένων του εγγράφου και έχουν την άδεια να τα αλλάξουν, εάν αυτά είναι λανθασμένα. Απαραίτητη προϋπόθεση αποδοχής των άρθρων είναι το περιεχόμενο τους να αφορά την έρευνα στα πεδία της Β.Ε.Π. και των σχετικών κλάδων, καθώς και να είναι σε μορφή που να επιτρέπει την επιστημονική επικοινωνία.

5. Πνευματικά δικαιώματα

Οι καταθέτες πρέπει να είναι βέβαιοι ότι τα έγγραφα που αρχειοθετούν δεν έχουν οποιοδήποτε περιορισμό στην ηλεκτρονική διακίνηση τους. Τα ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων είναι θέμα των συντακτών και το E-LIS δεν έχει οποιαδήποτε αρμοδιότητα για το περιεχόμενο που υποβάλλεται από τους συντάκτες.

Τα έγγραφα που δημοσιεύονται στο E-LIS προστατεύονται από τη νομοθεσία των πνευματικών δικαιωμάτων και διατηρούνται από τους συντάκτες τους. Οι αναγνώστες χορηγούνται άδειες για μεμονωμένη, εκπαιδευτική έρευνα και μη εμπορική αναπαραγωγή σύμφωνη με τις εθνικές και διεθνείς νομοθεσίες που αφορούν τα πνευματικά δικαιώματα.

Το E-LIS ενθαρρύνει την ελεύθερη πρόσβαση, αλλά ταυτόχρονα σε μια προσπάθεια προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, προσφέρει στους καταθέτες τη δυνατότητα περιορισμένης πρόσβασης. Η πρόσβαση μπορεί να περιοριστεί στην ομάδα των εγγεγραμμένων χρηστών και σε ειδικές περιπτώσεις μπορεί να περιοριστεί στον καταθέτη μόνο και στο προσωπικό του αρχείου.

6. Ελληνική συμβολή και παρουσία στο αρχείο

Παροχή υποστήριξης στην ελληνική γλώσσα

Με πρωτοβουλία της ελληνικής ομάδας εργασίας και σε συνεννόηση με την κεντρική διαχείριση του αρχείου δημιουργήθηκε ιστοσελίδα προβολής και υποστήριξης του αρχείου, η οποία βρίσκεται στην διεύθυνση:

http://e-lis_docs.openlib.org/greek/

Το παράδειγμα της ελληνικής ομάδας εργασίας ακολούθησαν και άλλες χώρες, δημιουργώντας ένα κατανοημένο, πολυγλωσσικό σύστημα υποστήριξης των τυπικών εργασιών του αρχείου. Μέσα από την ιστοσελίδα παρέχεται οδηγός χρήσης του αρχείου στην ελληνική γλώσσα και τρίπτυχο φυλλάδιο σε εκτυπώσιμη μορφή.

Προβολή και προώθηση του αρχείου

Ενεργοί σύνδεσμοι σε δικτυακούς τόπους επιστημονικών φορέων (π.χ. ιστοσελίδες της ΕΕΒΕΠ, Εργαστηρίου Ψηφιακών Βιβλιοθηκών και Ηλεκτρονικής Δημοσίευσης του Ιονίου Πανεπιστημίου κ.α.).

Ανακοινώσεις σε λίστες επικοινωνίας όπως η ACADELIB για τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, η λίστα συζήτησης των μεταπτυχιακών φοιτητών του Τμήματος Αρχειονομίας- Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και στο ενημερωτικό δελτίο της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρίας.

Την παρούσα φάση υπάρχουν μόνο τέσσερα (4) ελληνικά άρθρα στο αρχείο (31/08/2005) και περίπου 700 επισκέπτες στην ελληνική ιστοσελίδα προβολής και υποστήριξης.

7. Επικοινωνία

Επικοινωνία με το αρχείο eprints@dois.it:

Antonella De Robbio (E-LIS System Manager)
Imma Subirats Coll (E-LIS Editorial staff Coordinator)
Zeno Tajoli (E-LIS Technician)

Επικοινωνία με την ελληνική ομάδα εργασίας:
Φραντζή Μαρία, maria@lis.upatras.gr
Τσάκωνας Γιάννης, john@lis.upatras.gr

Ελληνικός δικτυακός τόπος http://e-lis_docs.openlib.org/greek/